

Az ICOMOS-ról és az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságáról

Az Építészek Világkongresszusán 1964-ben elfogadták a Velencei Kartát. Ez az a dokumentum, ami a műemlékesek alapidokumentumává vált, a helyreállításkor a műemlék és a helyreállító szakember etikai, szakmai kapcsolatát, hozzáállását kívánta irányelvekkel meghatározni. A dokumentum szükségességét az a felismerés váltotta ki, hogy az emberiség, a fejlődés, a gazdasági haladás egyre jobban veszélybe sodorhatja értékeinket. A közvetlen aggodalmat az asszuáni gát építése váltotta ki, illetve annak következménye. Számos ókori egyiptomi maradvány került, illetve került volna víz alá. Nemzetközi összefogásnak köszönhető, hogy Phile ma is látható, vagy, hogy Abu-Szimmel-ben II Ramszesz temploma ma is felkereshető. Láthatóak, de nem az eredeti helyükön, mert az a duzzasztott vízszint alá került. A teljes helyszínt áttelepítették egy biztonságos magaslatra, vasbetonból felépítve a környező domborzatot, ami végül az eredetire emlékeztető új környezetét adta az újra összeállított ókori együttesnek.

A vállalkozás páratlan léptékű és jelentőségű műemlék-, és értékmentésnek minősíthető, az egész világ összefogott a program megvalósítására. Az ilyen léptékű beavatkozások korábban példa nélküliek voltak. A program következtében vált szükségessé azoknak az irányelveknek a meghatározása, amely tisztázza a történeti érték jelentőségét, az értékmentés lehetséges módját és azokat az etikai kérdéseket, amelyek később is minden helyreállításkor felmerülhetnek.

A Velencei Karta elfogadását követő évben az UNESCO kezdeményezésére 1965-ben létrehozták azt a műemlékvédelmi szervezetet, amelynek feladata lett a műemlékvédelem alapvető kérdéseinek megfogalmazása, és azok nemzetközi tudományos értékelése nyomán olyan irányelvek kidolgozása, ami a világ országaiban elfogadott alapelvként követhető. Az 1965-ös megalakulást megelőzően építészek, művészettörténészek aktív csoportja készítette elő a programot. Ennek az alapító csoportnak magyar építész, dr. Horler Miklós is tagja volt, akit az egyik alapító szellemi vezéralaknak tekintenek mind a mai napig. A szervezet első elnökének a nemzetközileg is elismert Piero Gazzola építészt választották (1908-1978): Az olasz tudóst Raymond Lemaire (Belgium) Michel Parent (Franciaország), Roberto di Stefano (Olaszország) Roland Silva (Sri Lanka) Michael Petzet (Németország), Gustavo Araoz (Amerikai Egyesült Államok) követte három évenkénti választási rendszerben. Jelenleg Toshiyuki Kono (Japan) vezeti a szervezetet.

Magyarország nem csak az alapításkor, hanem később is mindig jelentős szerepet vállalt a szervezet életében. Az 1965-ös politikai viszonyok közepette Horler Miklós szerepvállalása ellenére mégsem alakulhatott meg a Magyar Nemzeti Bizottság. A nyugati orientáltságú szervezetnek tartott műemlékvédelmi nemzetközi szervezetet a Kádár rendszer gyanús kötődésű intézménynek tartotta. A nagyszerű hazai tudósok azonban szoros szakmai kapcsolatban voltak az időközben Varsóban létrehozott szervezettel és vezetőikkel. Dercsényi Dezső, Entz Géza, Horler Miklósnak köszönhető, hogy kapcsolataik révén Magyarországra szervezték az ICOMOS harmadik közgyűlését. 1972-ben az akkor fénykorát élő Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség munkáját és munkásságát, vagyis a magyar műemlékvédelmet sok százan ismerhették meg a világ minden tájáról. Egy ilyen jelentős konferencia soha sem csak a műemlékvédelem aktuális nemzetközi kérdéseinek a fóruma, hanem lehetőség a konferencia helyszínének otthont adó ország megismerésére, megismertetésére. Ekkor robbant be a nemzetközi műemlékvédelem látókörébe a magyar műemlékvédelem. A konferenciához kapcsolódó szakmai út, a bemutatott magyar helyreállításoknak köszönhető, hogy a

hazai módszertant olyannyira megismerhette a világ, hogy Csempeszkopács helyreállítása Kanadában tananyaggá vált.

Az igazán jelentős közgyűlési konferenciában rejltő kultúrpolitikai lehetőségre az akkori politika is felfigyelt. Ennek köszönhető, hogy hamarosan hozzájárult a magyar nemzeti bizottság létrejöttéhez. Mivel részben hivatalos szakmai kötődésű volt a szervezet, természetes volt, hogy az akkori OMF (Országos Műemléki Felügyelőség) jelentős támogatásával alakulhatott meg, az ott „tömörült” elismert szakemberek határozhatták meg a Magyar Nemzeti Bizottság munkáját. A hivatalos műemléki politika lehetőséget adott arra, hogy a más országokban civil szervezetként működő intézmény (erre akkoriban nem volt igazán hazai példa) a műemlékvédelem minden területén szakmai és szervezeti-szervezési segítséget nyújtson.. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának köszönhető, hogy a magyar műemlékvédelem megjelenhetett a nemzetközi szakemberek és intézmények előtt és hamarosan komoly nemzetközi elismertségre tegeyen szert. A nemzetközi szakmai kapcsolatok is túlléphettek a korábbi személyes kapcsolatokon és egyre inkább intézményes kapcsolatokká is válhattak.

Dercsényi Dezső, Horler Miklós, Entz Géza után Román András szerepe lett meghatározó a magyar szervezet életében, sőt, ő volt az első, akit a nemzetközi szervezet alelnökévé is megválasztottak. Magyar elnökségi tisztségét Fejérdy Tamás vette át, aki később több cikluson át s nemzetközi szervezet alelnökeként is szolgálhatta a műemlékvédelem ügyét. Winkler Gábor professzor volt az első magyarországi elnök, aki a hivatalos műemlékvédelem intézményéhez nem kötődött szervezetileg. Olyan elismert műemlékvédelmi szakember volt, akit fenntartás nélkül elfogadott és elismert a szakterület - sőt a műemlékvédelem meghatározó szakemberének is tartottak. Ez kiváló döntésnek bizonyult, mert a hivatalos műemlékvédelmi intézményrendszerrel szervezetileg és személyileg is összefüggő nemzeti bizottság igen kiszolgáltatott volt minden szervezeti átalakulás során. Így történhetett meg, hogy az átalakuló és később egyre sűrűbben újra és újra átalakuló és saját helyét kereső hazai műemlékvédelem mellett a nemzeti bizottság végül teljesen független szakmai szervezetként jelenhetett meg, ami egyre jobban megfelelt a nemzetközi szervezet természetének. Ezt fellépései, megnyilvánulásai is igazolták, és ez még akkor is így történhetett, amikor tevékenységének pénzügyi feltételeit csak hivatalos forrásokon keresztül lehetett biztosítani. Az ICOMOS MNB szakmai tevékenységét soha nem politikai indíttatás vezérelte, hanem véleményét mindig csak szakmai érvekkel támasztotta alá és soha nem lépett túl feladatául vállalt és meghatározott körökön. Ezért mindig figyeltek véleményére, ami még akkor is megtörtént, amikor a döntéshozók az ICOMOS véleményétől teljesen független, olykor azzal ellentétes döntést hoztak. Ezért a szakmai kapcsolat és a szakmai együttműködésnek köszönhető, hogy a szervezet működéséhez szükséges feltételekhez különböző mértékű hozzájárulást kaphatott. A további fenntartási költségeket pályázatok és rendezvények bevételeiből tudta biztosítani.

A nemzeti bizottságok mindenhol az ICOMOS nemzetközi szervezetének a szabályzata szerint kell működjenek, de az adott ország jogrendjének is megfelelő rendhez kell alkalmazkodniuk. Egy tisztségben 3- szor választható meg egy tag, összesen hat alkalommal viselhet valamilyen tisztséget. Az ezt követő ciklusban (hároméves választási ciklusok vannak) nem választható semmilyen tisztségviselőnek. Ezért 2006-ban Winkler Gábor professzort sem lehetett újra megválasztani a szervezet vezetőjének, ezért Nagy Gergely lett 2006-2015 között az ICOMOS MNB elnöke. 2015-ben Fejérdy Tamás lehetett újra elnöke a szervezetnek, aki időközben megvált a hivatalos műemlékvédelmi szervezettől, de sajnos elismertsége és elfogadottsága, valamint példátlan

tapasztalata ellenére csak egy ciklus erejéig vállalta a szervezet vezetését. 2018-ban a korábbi elnök térhetett vissza a tisztségbe. A szervezet programjai, jelentkezései, szakmai megnyilvánulásai, díjai révén egyre határozottabban és tisztábban képviseli azokat a műemlékvédelmi elveket, amit a nemzetközi követelmények meghatároznak. Az egyre láthatóbb szervezet a fiatalok körében is egyre népszerűbb. A Következő évek feladatai, hogy az egyetemek segítségével tovább népszerűsítsük az ICOMOS munkáját a fiatalok körében, hogy szükségét érezzék a műemlékvédelmi szervezetben való munkának. A szervezet jövője függ attól, hogy fiatal tagjai hogyan tudják fokozatosan átvenni a nagy múlttal és nemzetközi elismertséggel rendelkező szakmai szervezet irányítását.

Szabizottságok

Az ICOMOS szakmai munkáját nemzetközi tudományos szabizottságokban is végzi. Nincs minden országban jelen minden szabizottság, mert természetes, hogy minden országban más súllyal jelennek meg bizonyos szakmai kérdéskörök. A magyar szervezetben is több szabizottság fejt ki eredményesen a munkáját.

Román András korszakához köthető a CIVVIH – Történeti települések szabizottságának megalakulása, aki egyben első elnöke is volt a szervezetnek. A Szabizottság székhelyének is Magyarországot választották. Nagy sajtóvisszhangja volt, amikor Toledo és Eger közül az egri feltételeket tartotta a szervezet kedvezőbbnek. Ez igaz is volt, mert Egerben a Kispréposti Palotában kapott a várostól a CIVVIH egy irodahelyiséget, az adminisztrációhoz segítséget. Az informatika előtti világban nagydolog volt, hogy a szervezet vezetőségét minden évben egy alkalommal fogadta a település és helyet adott egy vezetőségi munkaüléssel egybekötött konferenciának. A CIVVIH elnökségét később Fejérdy Tamás vette át, aki szintén kilenc évig irányította a szervezet szakmai munkáját. Ma már mindketten a nemzetközi szervezet tiszteletbeli tagjai. Ma a nemzetközi szervezet vezetőségének Nagy Gergely is választott tagja.

A szabizottságok közül jelenleg a Falkép bizottságnak van magyar elnöke Wierdl Zsuzsa személyében.

A magyar nemzeti bizottság megbecsülését jelenti, hogy több magyar személyt is tiszteletbeli tagnak választott a nemzetközi szervezet.

Dercsényi Dezső (1990), Entz Géza (1993 - poszthumusz) Horler Miklós (1996), Román András (1999), Zádor Mihály (2003-poszthumusz) Fejérdy Tamás (2008), Winkler Gábor (2011), Visy Zsolt (2014) a magyar műemlékvédelem elismert szakemberei, köztük többen sajnos a fiatalabbak számára már csak az irodalomból ismert meghatározó nagy alakjai.

Magyarország számos rendezvénynek adott otthont az utóbbi években is. 2006-ban, 2011-ben az európai elnökök találkozájának Pécs, illetve Balatonfüred adott otthont. 2012-ben az magyar alapítású szabizottság Visegrádon tartotta közgyűlését alapításának 30. évfordulója alkalmából. A Velencei Karta 40. évfordulója alkalmából tartott nemzetközi tudományos tanácskozás Michael Petzet elnök úr részvételével zajlott. Gustavo Araoz elnök úr a 2014-es nagyszabású Örökség a jövőnek-Jövő az örökségnek konferencia sorozatot tisztelte meg előadásával. 2019-ben Toshiyuki Kono elnök urat fogadhattuk hazánkban.

Egyre több feladata van az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának, egyre tágabban kell értelmezni az értékvédelem fogalmát. Mindenki kötelessége hazánk értékeinek megvédése. Értékeinket csak összefogással menthetjük meg, ezért szervezetünk mindenkit partnerének tekint, aki hazánk értékeinek megőrzését, megmentését fontosnak tartja.